

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HOÀNG THỊ NGUYỆT

**KINH TẾ, VĂN HÓA HUYỆN YÊN LẬP
TỈNH PHÚ THỌ NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

THÁI NGUYÊN - 2016

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HOÀNG THỊ NGUYỆT

KINH TẾ, VĂN HÓA HUYỆN YÊN LẬP
TỈNH PHÚ THỌ NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. ĐÀM THỊ UYÊN

THÁI NGUYÊN 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan, đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là hoàn toàn trung thực và chưa được sử dụng để bảo vệ một học vị nào. Các tài liệu tham khảo có nguồn gốc trích dẫn rõ ràng.

Thái Nguyên, tháng 3 năm 2016

Tác giả

Hoàng Thị Nguyệt

Xác nhận của Trưởng Khoa

Xác nhận của cán bộ hướng dẫn

PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy

PGS.TS. Đàm Thị Uyên

LỜI CẢM ƠN

Luận văn này được hoàn thành với sự giúp đỡ của các cơ quan, tập thể, cá nhân mà tôi không thể không bày tỏ lời cảm ơn chân thành.

Trước hết tôi xin gửi lời cảm ơn tới Sở văn hóa Thể thao và Du lịch, Bảo tàng Hùng Vương tỉnh Phú Thọ, Phòng Văn hóa Thể thao và du lịch, Phòng Dân tộc, Ủy ban nhân dân huyện Yên Lập và nhân dân địa phương đã giúp đỡ tôi trong quá trình khảo sát thực tế tại địa phương.

Đặc biệt tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến PGS.TS Đàm Thị Uyên cùng các thầy cô trong tổ Lịch sử Việt Nam – Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên đã chỉ bảo tận tình, động viên, khích lệ tôi trong thời gian học tập và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới bạn bè, đồng nghiệp và những người thân trong gia đình đã giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2016

Tác giả

Hoàng Thị Nguyệt

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	6
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
5. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp của luận văn	8
7. Cấu trúc của luận văn	8
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN YÊN LẬP TỈNH PHÚ THỌ	9
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên.....	9
1.1.1. Vị trí địa lý	9
1.1.2. Điều kiện tự nhiên.....	10
1.2. Lịch sử hành chính huyện Yên Lập.....	14
1.3. Các thành phần dân tộc	17
1.4. Khái quát tình hình chính trị - xã hội huyện Yên Lập.....	23
Chương 2. KINH TẾ CỦA HUYỆN YÊN LẬP NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX	32
2.1. Tình hình sở hữu ruộng đất ở huyện Yên Lập nửa đầu thế kỉ XIX	32
2.1.1. Sở hữu ruộng đất huyện Yên Lập theo địa bạ Gia Long 4 năm (1805)...	33
2.1.2. Sở hữu ruộng đất huyện Yên Lập theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840).....	39
2.1.3. So sánh sở hữu ruộng đất ở Yên Lập theo địa bạ Gia Long 4 (1805) và Minh Mệnh 21 (1840).....	45
2.2. Chế độ tô thuế.....	49
2.3. Tình hình kinh tế	51

2.3.1. Nông nghiệp.....	51
2.3.2. Thủ công nghiệp, thương nghiệp	54
Chương 3. VĂN HÓA HUYỆN YÊN LẬP NỬA ĐẦU THẾ KỈ XIX	57
3.1. Làng bản và nhà cửa.....	57
3.2. Âm thực	60
3.3. Y phục và trang sức.....	62
3.4. Tục lệ xã hội.....	65
3.5. Lễ tết.....	74
3.6. Quan hệ dòng họ, gia đình.....	78
3.7. Nghi lễ và tín ngưỡng liên quan đến nông nghiệp	81
3.8. Tín ngưỡng, tôn giáo	83
KẾT LUẬN.....	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO	92
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

BCH	: Ban chấp hành
Nxb	: Nhà xuất bản
PGS	: Phó giáo sư
QSQTN	: Quốc sử quán triều Nguyễn
TCN	: Trước công nguyên
Tr	: Trang
TS	: Tiến sĩ
TTLTQGI	: Trung tâm lưu trữ Quốc gia I
TƯ	: Trung Ương
UBND	: Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Thành phần các dân tộc huyện Yên Lập	18
Bảng 2.1. Tổng diện tích các loại ruộng đất của Yên Lập theo địa bạ Gia Long 4 (1805). 33	33
Bảng 2.2. Sự phân hóa ruộng tư của Yên Lập	34
Bảng 2.3. Bình quân sở hữu và bình quân thừa.....	35
Bảng 2.4. Sự phân bố ruộng đất của các nhóm hộ năm 1805	36
Bảng 2.5. Tình hình sở hữu ruộng tư của các chức sắc năm (1805)	38
Bảng 2.6. Sự phân bố các loại ruộng đất	40
Bảng 2.7. Quy mô tư hữu ruộng đất của chủ sở hữu năm 1840	41
Bảng 2.8. Bình quân sở hữu và bình quân thừa (năm 1840)	42
Bảng 2.9. Sự phân bố ruộng đất của nhóm hộ năm (1840)	43
Bảng 2.10. Tình hình sở hữu ruộng tư của các chức sắc năm 1840	44
Bảng 2.11. Bảng so sánh sự phân bố các loại ruộng đất	45
Bảng 2.12. So sánh quy mô sở hữu ruộng tư.....	46
Bảng 2.13. So sánh tình hình sở hữu của các dòng họ của 5 xã.....	48

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Phú Thọ là một tỉnh nằm ở khu vực miền núi trung du phía Bắc, vị trí địa lý mang ý nghĩa trung tâm của tiểu vùng Tây - Đông - Bắc. Cũng là tỉnh có vị trí chiến lược về chính trị, quốc phòng, kinh tế đối với cả nước. Có thể nói Phú Thọ là cái nôi sinh thành của dân tộc Việt Nam - nơi mà cách đây hàng ngàn năm đã ra đời nhà nước đầu tiên của người Việt, cũng là nhà nước sớm nhất của vùng Đông Nam Á - Nhà nước Văn Lang của các vua Hùng. Phú Thọ, nơi có Đền Hùng, cội nguồn linh thiêng của cả dân tộc Việt Nam, với sức hút tâm linh không phải dân tộc nào cũng có. Đây cũng là nơi cư trú của 21 dân tộc anh em. Ngay từ buổi sơ khai của lịch sử, Phú Thọ đã có người nguyên thủy sinh sống. Hàng nghìn năm qua từ khi Vua Hùng dựng nước Văn Lang cho đến nay mảnh đất “địa linh nhân kiệt” này đã đón nhận nhiều dòng người xuôi ngược về đây quần tụ sinh sống.

Yên Lập là một huyện miền núi nằm về phía Tây Bắc của tỉnh Phú Thọ, là vùng đất có bề dày truyền thống lịch sử và văn hóa. Cũng giống như các huyện khác của tỉnh, với những điều kiện tự nhiên thuận lợi nên ngay từ rất sớm địa bàn huyện đã là nơi cư trú của một bộ phận người Việt cổ, về sau là một phần của quốc gia Văn Lang. Trải qua hàng ngàn năm lịch sử các thế hệ người dân Yên Lập đã kế tiếp nhau chung sức chung lòng cần cù sáng tạo trọng lao động, kiên trung bất khuất trong đấu tranh chống giặc ngoại xâm, cùng nhau xây dựng bảo vệ quê hương ngày càng giàu đẹp.

Tình hình cộng cư của nhiều thành phần dân tộc gắn liền với quá trình phát triển lâu dài của đất nước. Việc xây dựng cộng đồng chính trị - xã hội trong lịch sử không tách rời việc xây dựng cộng đồng quốc gia dân tộc. Trong lịch sử, các triều đại phong kiến Việt Nam rất coi trọng và có những chính sách cụ thể để phát triển kinh tế, đoàn kết cư dân miền núi góp phần củng cố quốc gia, đẩy lùi các thế lực xâm chiếm từ bên ngoài.

Công cuộc phát triển kinh tế - xã hội ở các vùng miền núi nói chung và Yên Lập nói riêng luôn được Đảng, Nhà nước quan tâm nhằm giảm dần sự cách biệt về đời sống

vật chất cũng như đời sống tinh thần giữa các dân tộc, giữa miền ngược với miền xuôi, khai thác mọi tiềm năng của đất nước để đưa đất nước ta ngày một phát triển, vững mạnh toàn diện về kinh tế, chính trị, xã hội, văn hóa, an ninh, quốc phòng. Ngày nay trong công cuộc đổi mới đất nước, đẩy mạnh công nghiệp hóa hiện đại hóa, toàn Đảng, toàn dân ta đang tích cực thực hiện hai nhiệm vụ chiến lược là xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Đây là sự nghiệp của toàn dân tộc, có sự chung tay đóng góp không nhỏ của nhân dân các dân tộc anh em trên khắp mọi miền Tổ quốc. Huyện Yên Lập tỉnh Phú Thọ cũng nằm trong dòng chảy lịch sử đó.

Việc nghiên cứu về một thời kì lịch sử của Yên Lập (nửa đầu thế kỷ XIX), không những góp phần khôi phục lại bức tranh lịch sử về hoạt động kinh tế cũng như đời sống văn hóa phong phú, độc đáo của các dân tộc nơi đây mà còn góp phần làm cơ sở cho việc thực hiện đường lối, chính sách của Đảng, Nhà nước ta: Đại đoàn kết dân tộc, đưa miền núi tiến kịp miền xuôi, xây dựng con người mới, cuộc sống mới trên mảnh đất Yên Lập

Là một người đang tìm hiểu về vai trò của lịch sử địa phương trong vận mệnh của lịch sử dân tộc, được sự giúp đỡ, hướng dẫn của giảng viên hướng dẫn khoa học là PGS.TS Đàm Thị Uyên cùng các thầy cô giáo trong tổ bộ môn Lịch sử Việt Nam, Ban Chủ nhiệm khoa Lịch sử trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, tôi đã quyết định chọn đề tài: ***“Kinh tế, văn hóa huyện Yên Lập tỉnh Phú Thọ nửa đầu thế kỷ XIX”*** làm đề tài luận văn thạc sĩ của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Trong đề tài này, chúng tôi nghiên cứu một số tài liệu tham khảo có tính chất gợi mở, định hướng và là cơ sở để người nghiên cứu thực hiện đề tài:

Trước hết phải kể đến cuốn *Địa chí tỉnh Hưng Hóa*, của Nxb Đông Dương tạp chí, năm 1899. Do dịch giả Nguyễn Xuân Lân (thư viện tỉnh Vĩnh Phú) dịch. Cuốn sách gồm 6 phần, lần lượt từng phần đã đề cập tới hầu hết các lĩnh vực như hình thế, lịch sử chinh phục, cơ cấu xã hội - tổ chức chính trị và cai trị, vị trí kinh tế (nông nghiệp, kỹ công nghệ - thương mại), lực lượng quân sự và dự báo về tương lai Hưng Hóa. Sách viết rất ít về một châu miền núi như Yên Lập nhưng đây cũng là nguồn tư liệu quan trọng để nghiên cứu về một địa phương của tỉnh Hưng Hóa xưa.